

Uztapide: eskua bertsoan

ARANBURU, Antton

Euskaltzain urgazlea eta Euskaltzaindiko Herri Literatura batzordekidea

Manuel Uztapide. 1962ko txapelketan «ama» gaia emanda, gure Manuelek bizituko zuen trantze beretsuan nagoela esango nuke neu ere. Haren orduko bertso-bukaera gogora ekarriz, hauxe da niri ere burura datorkidan gauza bakarra: «**beste zer esanik ezta...esanikan...Uztapide**». Beraz, hark «ama» esan zuen bezala, «Uztapide» diot nik, beste zer esanik ez-ta: Uztapide.

Di-da batean esango dut esan beharrekoa, baina kontuan eduki, esango dudan tajuzko gauza bakarra dagoeneko esana dudala, «Uztapide» alegia.

1. **Manuelek bertsozaletu ninduen**, Basarriekin batera, jakina, Usurbilgo Udaletxeko balkoitik kantari ikusita; behin baino gehiagotan gainera. (San Juan eskea, Santa Ageda, Ara nun diran, Lagundurikan denoi...)

Ordukoa dut lehen oroitzapena. Baina, harritu, harritu, **1971**an seko harritu niduen Manuelek, neu gaijartzaile nintzela Usurbilgo plazan egindako saioan baino gehiago, saioaren ondoren. **Patrinera** sartuta, sekulako festagirotz giroa jarri zuen Uztapidek. Ni berarekin bakarrik gogoratzen naiz, baina gauza bat geratu zitzaidan grabatuta: «**honek bertsoak eskuarekin kantatzen dizkik**». Hau da, orkestra-zuzendari bat izan zitekeen nik gau hartan ikusi nuen Uztapide..eta, noski, orkestra osoa, bera zen, bertso kantari. Espektakulu totala. Hori da nik Manuel zenaz dudan oroitzapenik biziena...**eskuarekin kantatzen** zituela hark bertsoak, bat bestearen atzetik, etengabe.

2. Hori alde batera utzita, ez diot gaurko bertsoaritzaren inguruko diskurtsoari ezer gehituko; hor dabilzanak gustura dabiltzala dirudi eta kitto!

Hala ere, Manuel gogoan dudala, galdera bat egingo dut: **nor da bertsolari gaur gure artean?** Bertsolari izeneko horiek denak al dira bertsolari? Ez dut uste kantari ikusten ditugun denak bertsolari direnik.

Gaur hemen mahaikide izan behar zuen Abel Muniategik, «**bertsoginak**» eta «**bertsolariak**» bereizten ditu, batik bat, ia gehienek egin dituzten unibertsitate-ikasketen ondorioz, euren prozesu mental eta jardun dialektiko edota erretorikoaz ohartuta.

3. Beste kontu bat: bertso munduan **zer ez da aldatu azken hamarkadetan?** Bertsolaria, bertsozalea, publikoa, bertso-emanaldiak, plaza bera.. dena aldatu da, eta baita **bertsoa ere aldatu da...** ikusi besterik ez dago zer kantatzen den gaur, edo zein den bertso-kantagaia.

Bizitza bera bere eguneroko joan-etorri eta, beraz, bere aberastasun guztian hain kantagai ez izateak penatzen nau gehiena. Bertsolaria, arrotz, bes-teretua ikusten dut askotan...**trabestitua** –horrela esan badaiteke–: an-tesle, pailazo, mago, aktore, txotxongilo, rapero... «Treatroa», koñe!

4. Badakit **ikus-entzunezkoek**, ikus-entzunezkoen mundu bizi eta koloretsu horrek, bere pantaila guztiekin, **jauzi kualitatibo** bat eginarazi diotela eta eginarazten diotela egunero bertsolaritzari. Hau oso kontuan eduki behar da gaurko bertsolaritza ulertzeko.

Ideologia kontuarekin ez naiz sartuko, gauzak gehiago ez txispatzarren, baina inork ikerketa edo, agian, tesi on bat egin nahi badu bertsolaritzaren azken urteotako garapenaz, «**ideologia eta bertsoa**» gaian aurki dezake zer aztertua.

5. Hauxe ere esan nahi nuke, **txapelketa nagusi** urtean gaudenez. Nire irudipena da, **txapelketak markatzen duela gaur bertsolaritzaren norabidea**. Edo beste modu batera esanda: txapelketa dela, lehen egin dudana «nor da bertsolari?» galderari erantzun zehatza ematen dion ekintza nagusia, bertsolari mota jakin bat lehenetsi edo hobesten duelako, hain zuzen ere, txapelketak.

Beraz, **nolako txapelketa, halako bertsolaria**, esango nuke nik; hori dela gaurko ekuazioa. Eta hori horrela izanda, zilegi da, noski, **nolako txapelke-**

ta? galdetzea ere. Hori da beste galdera handia: nolako txapelketa antolatu behar da?

6. Bukatzeko, gaurko bertsolaritzari eta bertsolariei begira jarrita, Xenpelarrez gogoratzen naiz askotan, eta hark kantatutakoarekin: «**zatoz gure kalera, baserritar legera...musika horiek utzita**», modernokeria horiek denak utzita, esango genuke gaur; eta, baita ere «**debalde festa preparatzen det gogoan dedan orduan**», horrekintxe gogoratzen naiz, kontu eginik, lehen baino askoz ere musika tentagarri gehiago daukagula gaur.

Beraz, hori: «zatoz gure kalera, baserritar legera...» horixe hots egiteko gogoia ematen dit batzutan. Eta hori pentsatzen dudanean Uztapiderekin gogoratzen naiz beti, ingurukoak aho zabalik berari begira zituela, bertsoak eskuaz edo eskuarekin kantatzen ikusi nuen Manuel Uztapiderekin. Hura bai bertsolaria!